

Oud Winschoot

9-delige artikelenreeks uit het Winschoter Weekblad
1904-1905 over het Winschoten van 1860

Artikelen verkregen van Wil van der Lelie

Overgetikt door Harm Selling

Amsterdam, februari 2017

Winschoter Weekblad, 24 september 1904

I.

Wij schrijven 1860. Dommelig schuift de diligence van Gend en Loos voort, en maakt in zen vaart dat dreunende eentoonige geluid de gondtoon van alle voortrollende diligences. Heiligerlee is gepasseerd, met het weinig aanzienlijk leelijke monument, dat in 1826 ter herinnering aan den slag bij Heiligerlee is opgericht. De bochtige weg, waaraan geen enkele woning, wordt vervolgd tot Hessenbril, het eerste huis in Winschoot, tevens herberg. De diligence rijdt nu langs het Winschoterdiep. Aan de landzijde grasland tot aan de molen van de Wed. Burema, waartegenover de oude mestvaalt van Potgiesser, daarop volgt de oude Schoonhoven, die met lachende blik en hijgende borst er in moet berusten, dat vrouw Grietje de kost verdient, er zijn er nog, die de knijpkoekjes van vrouw Schoonhoven gedenken. Van Schoonhoven tot Siete Bos is geen huis. Wel tuinen en weiland. Siete Bos bewoont met den gepensionneerden Commies J. Albers de beide huizen door Van der Voort in eenigzins Zwitsersche stijl gebouwd.

Aan de linkerzij van het kanaal hebben we al spoedig de gemoedelijke bakker Dijkhuis met zijne lachende, welvarende vrouw voor de deur en eenige deuren verder het blozende gelaat van kaptein C. de Groot juist van eene zeereis 't huis gekomen. We laten de diligence nu zonder onzen persoon verder rijden, door een posthoorn aan de goe gemeente hare aankomst vermeldende, wat Jaap Mariaan gelegenheid geeft om de opmerking tot den ouden Jan Kloosterhuis te maken, dat zoo'n diligence toch heel wat sneller gaat, dan de barge, want het gebeurt wel, dat Gend en Loos het doet binnen de 4 uur, van Winschoot naar Groningen en visa versa, en in hun jeugd, toen er geen macadamwegen bestonden, duurde de rit in den winter, tenminste toen Jaap postrijder was, 8 uur. Jaap woont juist in tusschen Geert en Jan Kloosterhuis, hunne net aangelegde tuinen gaan wij voorbij. Wij leggen bij Papa Nies aan en sluiten ons gaarne aan een lanter partijtje, waaraan de Hôtelhouder zelf deel neemt, en door zijn kunst van snijden en andere fijnheden, menigeen beet maakt, die toch met den kouter - anders gewapend, zich zeker waande van den trek. Gemoedelijke vroolijke oude Nies, laatste der vriendelijke toeschietelijke kasteleins van een vroege periode!

Ik ga nu verder Winschoten binnen en moet in het begin der Langestraat de donkere tichelsteen der steenfabriek van de firma Haitzema Viëtor passeeren. Een duistere onaangename binnenkomst. De oude heer Sprenger houdt juist een buurpraatje met de wed. Mellema, waar zich de burgemeester Venema spoedig aan toevoegt, en aan de genoegelijke lach van Sprenger bemerk ik, dat de burgemeester weer een van zijn snakerijen heeft ten beste gegeven, waarin de Edel Achtb. zoo sterk plagt te zijn.

Doch de andere zijde van het Kanaal moet ons niet ontgaan.

Tegenover het hooge houtje zien wij vader Holsbergen de zerkhouwer staan, na volbrachten arbeid sprekende met den ouden Evers, naderhand de steun en staf van E. Verwer. Hij betoogt dat de kunst van het zerkhouwen achteruit gaat. Wijt je, dij vlakke letters Evers zij je, is wark van onbeleerden, ze maaken ze zwart, wijt je, maor zit gijn beeldhouwwark in, zij je.

Pieter Stuur zijn meesterknecht kijkt maar wat zuur, nu hij die woorden hoort, maakt rechtsomkeert om bij den mulder Edens, grootvader van den tegenwoordigen, garstemeel te halen, want het is in den tijd van het varkensmesten.

In de Langestraat zien wij de oude heer H. Witkop en E. Verwer staan praten met Marcus Bloemendal, over de groote onwaarschijnlijkheid, dat het vleesch duur zal worden, wegens de slechte weide, en dat had de broer van Verwer, bode op Bellingwolde, hem ook reeds verteld en ook, dat ze een dooie kerel hadden gevonden achter Bellingwolde, 5 voet onder het veen, met nog een spel kaarten in z'n vestje-buutse.

Ik zie de Katholieke kerk, een klein gebouwtje, waarvan de Pastorie ook al niet zwierig, doch de brave Pastoor Feijen beantwoordt onzen groet vriendelijk, als immer.

Van der Voort keert huiswaarts en groet minzaam de dames Cannegieter, zijne naaste burens en modemaaksters, dochters van den ouden dominé Cannegieter van de Zeerijp.

Mejuffer Mietje Meder kijkt eens over het horretje, of broer Johannes ook haast te huis komt, ambtenaar van het openbaar ministerie; Willem Smid komt juist uit het huis van Mr. Dull, nu bewoond door J.E. Smid en Veltrop, waar de vlijtige man als smid even werkzaam was.

De deftige heer mr. Woldring keert huiswaarts van de Griffie en groet zijn overbuurman O. de Wiljes, die uit een lange pijp rookt en genoegelijk lacht, niet om den groet van mr W., maar wijl hij juist bericht kreeg, dat eene speculatie in koffy, zoo goed voor hem is uitgevallen. Hij spreekt hierover met G. de Boer, de aanlegger van de particuliere gasfabriek, die beweert dat de natuurkunde alles beheerscht, waarop de W. aanmerkt dat de handel grootere voordeelen afwerpt. Ja, zegt G. de B., 't is eigenlijk beter veur 't winnen van de riektsdaalders nijt te veul in de kop te hebben, dan vallen ze soms naor jou tou; dij veul prakkezeirt, loopt der over hen.

Het schijnt dat de oude heer de Beer en Fruitema zich over een ernstig punt onderhouden. Het is over de swet tusschen de Beer en Bergman en de vraag, wie dit moet schoonhouden en onderhouden; doch levendiger is het onderhoud tusschen den dikken mr. B. Haitsema Viëtor, den ouden heer Mestingh en Klein, die wat hardoorig begint te worden. Zij hebben het over de mandeelige drift tusschen Klein en Albertje Mosterd, waarop eindelijk mr. B. H. V. zegt, als jelui niet in vrede kunnen leven, moet je maar pleiten. Maar waarom zou Mestingh daar nu niet door mogen, en waarom mag Klein daar geene vaten plaatsens? Dwaze menschen, zegt de dikke gemoedelijke heer V. tegen den heer Loder, betaalmester, en H. Busscher, apotheker, die met elkaar over het weer redeneeren, om wegens zulke ...igheden te pleiten. Voor het venster van het groote huis (nu bewoond door den heer Reudink en Mevr. Veltman) zie ik de oude Mevrouw Wed. J. Freseman Viëtor zitten, bij haar de schoonzuster Mevr. Wed. v. Valkenburg. Ze spreken over het gewichtige feit, dat de kleinzoon van Mevr. F. V. juist student is geworden en het wel ver zal brengen, en dat hare dochter, Mevr. Gratema van Assen nog onwel is.

De lucht is intusschen betrokken en in de verte hoort men een dof gerommel, voorbode van een naderend onweer. En nu komen de lui buiten kijken, om met elkaar de kansen van het onweer te bespreken. v. Meekeren is maar wat bang voor onweer en wint het gevoelen in van zijn overbuurman, tingieter W. Zuidema, die met bakker Funt, zijn naaste buurman, hierover in gesprek is. Ze komen tot het resultaat, dat de Dollard hem wel te pakken zal krijgen, en dan komt men met de schrik vrij. Over hetzelfde onderwerp spreken de boekhandelaar J. R. van Eerde (die zich pas in Winschoot als boekhandelaar gevestigd heeft) met de nichten dames Stheeman, die het gevoelen inwinnen van hun buurman, blauwverwer Bennema. Bennema zegt, dat als de bui

aan de westzijde van de toren langs gaat, dan krijgen wij hem, doch aan de oostzijde dan is hij voor de Dollard. G. Vinke spreekt over het onweer met den ouden boekverkooper Hoeksema, die juist aan den hypotheekbewaarder H. G. de Cock als zijn gevoelen te kennen geeft: de bui ken komen, maar hij ken ook gaan. De oude heer G. Wassmann zijn buurman H. Vinke en overbuur koopman Meijer stonden reeds een pijp te rooken voor het onweer naderde. De oude heer W. vertelt juist, hoe hij met Pieter Jeges een "verscheel" gehad had, en dat hij niet van plan was zich door den deurwaarder te laten "ûtzen." Bij het naderen van het onweer legt hij al het staal uit zijn zak, want daar trekt het op. Koopman Meijer is niet bang voor zwaar weer, zijn zoon de apotheker had hem verzekerd, dat men in de nabijheid van den toren voor geen inslaan van het weer behoefde te vreezen. Apotheker Stheeman, die zich bij hen voegde, zegt dat men daar niet te vast op moet rekenen., want tusschen één en nogmaals één vliegt en vlamt de bliksem heen. Bakker F. Smith spreekt met ijzerkooper E. Groeneveld over zijn vrees, dat het onweer zoo zwaar zal worden, dat hij morgen niet zal kunnen jagen. De weldoorvoede welvarende heer Pieter Daniel Dijkhuizen, eigenaar van het hotel Wissemann, verzekerde dat naar zijn weerglas te rekenen, de bui wel spoedig zal overgaan.

NEMO.

Winschoter Weekblad, 8 October 1904

II.

Kapitein Folkers is op zijn dreef. Hij heeft een barge vol volk. In het ruim zitten onder anderen deurwaarder Kuiper, Schetsberg de oude postrijder en politieman, en Gerhardus Jansen, die in Groningen voor het hof hadden moeten getuigen in zake een schapendiefstal. Tot groote vreugde van het publiek vertelde Kuiper het geval, hoe een dief hem eens gevraagd had, het was nog in de tijden van de lijfstraffelijke rechtspleging, of hij bij het hof niet gedaan kon krijgen, dat zijne straf verzacht werd. Hij had hem toen geraden, als de president, na het uitspreken van het vonnis vroeg: "of hij nog wat te zeggen had," den president vergunning te vragen, om de huid van het gestolen schaap, onder de geeseling op zijn ontbloote rug te mogen houden, en schilderde de vroolijkheid van het publiek, toen het die vraag tot den voorzitter hoorde richten. Jansen verhaalde van jachtpartijen, die hij als polsdrager had meêgemaakt, hoe meneer Quintus, de kantonrechter, een haas schoot, die niet onder schot was, door het geweer vooruit te stooten, en hoe een patrijs door een ander jager opgejaagd, verschrikt kwam te vliegen, juist in zijn weitasch, waarop Schetsberg zei: "Jansen, dat is te bot man!".

In de roef zitten onder anderen Simon Pompejus van der Tuuk, gedeputeerde te Bellingwolde, die er zijn pijp staan heeft, wijl hij elken Vrijdag heen en Zaterdag van Groningen terugkeert. Tevens zijn daar aanwezig o.a.: H. Roelfsema, die van een tabaksveiling terugkeert en J. H. Phaff, die zijne reis naar het Hoogeland heeft volbracht.

Ze hebben het druk over de politiek. Van der Tuuk houdt de stelling staande, dat een constitutioneel Koningschap voor ons volk het beste is, doch de anderen neigen meer tot eene republiek. Van Hal heeft nu weer een wit voetje, wijl hij de spoorwegwetten er heeft doorgehaald, doch als conservatief moest men den man niet vertrouwen.

Laat hij maar de dubbele standaard invoeren zegt Roelfsema, dan komt er bloei en welvaart. Nu zegt Phaff, maar daar zijn ze het nog niet eenig over.

Ze waren nog druk aan het disputeeren, over de gouden of de dubbele standaard, toen de barge aanhield bij de Wed. Barteld Muntinga (nu de herberg van T. Jansen), waar een reiziger uit moest. De barge had een goede vaart gemaakt. Wij waren in 4½ uur overgekomen, anders kostte het vaak 5 uur. De weg is maar vervelend, aan de eene kant een smal dijkje en slechts hier en daar een woning, zoodat het ook niet der moeite loont bij Folkerts in den stuurstoel te gaan zitten. Die er uitstappen betalen Folkers voor de roef f 1.50 en de jagertjes 10 cent. Bij de Wed. Muntinga is een kleine samenshoring van volk. Reinder van der Wal staat klaar met zijn sjees om Chir. Rinsema naar Scheemda te rijden, waar iemand was met een breuk uit, die ze er niet in konden krijgen. Zugt meneer wel, zegt Harm Schrik tegen den Chirurg, dat Reinders peerd 'n breuk het?

"Doe-doe-doe - magst zelfs ain breuk hebben," zegt Reinder.

Nou zegt Egge Abbas, die er juist passeert, dan ken meneer Rinsema eerst het peerd helpen en dan de boer.

Onder algemeen gelach gaat het vaartuig langzaam aan de rit. Weet je ook waar de heer Van

Huiden woont? zegt een reiziger tot den schuitemaarder Van der Veen, die voor zijn huis een pijp staat te rooken. Wel meneer, hier naast mij woont bakker Broezer en daarnaast, dat breede huis met een verdieping. Zie daar komt de oude Heer juist de deur uit. Dag meneer Van Huiden, ik kom uit Oosterwijk om relaties met uw huis aan te knopen. Kom binnen zegt de eerwaarde Heer Van Huiden. Die oude heer (zegt de heer Van der Tuuk tegen barge-Folkers) heeft veel van Prof. Van Deen. Jawel zegt Folkers, maar die is wat voller in 't wezen.

Wij passeeren de behuizinge van den colporteur Wester, die te vergeefs tracht den heer L. Oosting, landmeter, van zijne tractaatjes te verkoopen, en komen voorbij een stuk weideland (waar nu de gereformeerde kerk staat), toebehoordende aan de familie van Uildriks.

De schuitemaarder W. Wildeman ziet naar de grauwe lucht, en tracht te ontdekken, wat weer hij des nachts zal hebben, als hij met de twee uren snikke naar stad moet varen.

Na de Oliesteeg volgt het pakhuis van den heer C. Dasse Viëtor, die voor zijne behuizinge staat te spreken met zijn buurman schuitemaarder Straat, waarnaar pettekooper Daniël Elias staat te luisteren. Meneer Viëtor zegt Straat, ie willen ons 't vel over de ooren halen. Ja Straat, zegt V. Jij willen altijd 't middelste hebben en de beide enden, wat zeg jij Elias? Ja meneer, zegt Elias, "aan gein van jou baiden is dunkt mie wat te verdeinen".

"Maor 'n groote deinst ken eine van joe mie doun, as je mie even de Sabathslaampe oet willen blaazen, anders ken 'k neit naor berre gaon omdat de Sabathsmaid ons schient te vergeten." Onderwijl Straat aan 't verzoek van den ouden Daniël voldoet, kijkt de oude Zuilman buiten de deur en zegt: "Straat, de brij wordt kold man!" Waar naderhand Wolthoorn woonde, woont nu Engel Edens, koopman en bierbrouwer, die juist aan Pieter Witkop zegt: barges gaan weg olle Heer! wij krijgen nu spoorwegen." Ze binnen der nog nijt zegt de oude Witkop. Hilbrand Dik praat met zijn buurman bakker Haan over de verkiezing voor den gemeenteraad. Komt mee, zegt Dik ; Kiezen. Nee man an dei stemzetels steek ik mien piepe an. Ja zegt Dik, maar dan steken ze an jou reclames tegen den hoofdelijken omslag ook de piep an."Haan! roept zijne vrouw van binnen, "de boksem aan, stemmen!"

Is meneer ook te huis Hillenga? vraagt de dikke, zware procureur Hajo Engelkens, aan de heerenbehuizing, bewoond door Mr. Feith. Ja wel Meneer, roept Vrouw Hillinga.

Meneer zal wel blij zijn, dat u komt, hij heeft zoo pas een kwart anker rhijnwijn gekregen, en wou dat vanavond probeeren."

Een kwart ankertje, dat drinken we met z'en beiden op, denkt de dikke procureur, en gaat naar binnen.

De barge gaat onder de brug, die Binnen- en Buitenvenne scheidt, door. Dat hooge oude huis aan de brug wordt bewoond door den ouden Luppe Bosma, bijgenaamd het veulen, of platweg "het vol", misschien wijl hij in zijne jonge jaren nog al speelziek was. Hij verhaalt uit zijn jeugd groote stukken, waarin de oude Berend Haitzema en zijn zoon Hendrik eene rol speelden, die in verband stond met smokkelhandel en geld verdienen.

NEMO.

Winschoter Weekblad, 22 October 1904

III.

Over de brug naar de Binnenvenne, loopt een persoon met een sloffende gang, de broekspijpen van onderen erg bespatterd, met eene groenachtige overjas en een muts van martervel op, en nadert de hoek van de Binnenvenne.

Wie is dat? vraagt een reiziger aan bakker Hemmes, die juist zaken in honing met dien reiziger deed. Dat is Dr. Bosman Tresling zegt Hemmes. Hee zegt de reiziger, is dat een doctor! Ja zegt Hemmes en ze zeggen dat hij eibals geleerd is, wacht even, ik moet hem wat vragen. "Dr. ik heb weer zo'n last van de luchtpiepen!" Ja Hemmes ik heb niet graag dat je mij op straat met jou kwalen aankomt. Kom maar bij mij in huis man."

"Bakkers voor hun heete ovens en dan in de kou hebben 't vaak met de luchtpijpen! Bakker H. sloft de doctor achterna.

Richters, het hoofd van het Winschoter veer, staat te praten met schuivevoerder H. Brouwer, die meer bekend is als rondbrenger van wissels, die hij groot en klein met den naam wisseltjes bestempeld, waarom hij ook wel Wisseltje Brouwer genoemd wordt.

"De belangen van ons veer blijven verzekerd Brouwer of der spoorwegen komen, ja of neen," zegt Richters.

Nou zegt Brouwer "ik hoop dat we 't beleven, den zel we zijn."

D'r vaort altied nog 'n snikke zegt koopman Luchtenborg (nu Roelfs Jr.), tegen Achtien (nu Westermolen) van Leiden "goeije vriend" naar 's Gravenhage, ze gaan niet weg, maar ik ga in huus, 't is kold. Ie zien der ook maor miétrig uut zegt Achtien.

Och buurman dat komt al van kollevattings. Wij passeeren kleermaker Kuiper en de koopman in oude kleeren Engers, en laten Abel Eefting op de schuit stappen, waarmee hij den volgenden dag naar N. Schans zal varen, om een gesprek te hooren tusschen den postdirecteur Tulleken en zijn assistent, de oude heer Vinckers, (nu de H.H. L. Crol en Hs. Kuiper.)

"Barlinkhof komt ook laat terug, Meneer", zegt Vinckers.

Ja voor den d..., we zullen er nog toe komen een tweeden besteller te nemen." En die aangetekende brieven Meneer vorderen zooveel tijd.

Van daag had ik er toch 5 en toen kwam er nog een docent vragen "of de verzending van een aangetekende brief met f10 wel secuur was."

Ja die vent heb ik behoorlijk - afgeconvooid. Ik zei "tien gulden"?; "Die dikke blixem uit de L.-straat verzendt duizenden per aangeteekende." Tusschen de Wed. Lodewijks en bakker Elzinga, staan eenige bekende figuren, o.a. de oostganger Georgs, Geuke Visker, Harm Schrik, de oude Adam Visker, Johs. Scheffers e.a. Zij spreken over het turven en Scheffers en Georgs vermenen, dat men bij de börgers het lekkerste zeupke krijgt. Wat, zegt Harm Schrik, Börgers!

Nee mensen.

Ik turfde guster bie 'n ongetrouwd heer, en dou 't daon was zee e: "vrundschap zee e, : ik heb gain jenever, maor nog kolle pons zee e, zunder waoter. Hij schonk mie 'n beierglas vol in, jeikertiesen wat lekker, 't speulde mie de heile dag deur de kop!

We laten de Lutteke Kade en de pijp (toenmalige brug) links liggen en komen tusschen de pastorie van Ds. Verwey en de kroeg van Van der Ark (nu meubelmaker Enting) door, om naar de Visker Dijk te komen.

We laten goudsmit Reemt Folkers (nu de Maan) rechts liggen en treden dorstig en moe "de Vink" van Willem Vermaak binnen. Het lokaal is goed bezet. We zien daar koopman Harm Dijkstra, W. Feis, R. Folkers, Mr. A.J. de Sitter, Jan Groenier, Mr. H.J. Engelkes, de telegraphist Klappert, de conrector Kan e.a. Het is daar een gezellige pan. De dikke rookwolken worden soms een weinig gelugt, als Jette, de vrouw des huizes binnenkomt, om het een of ander benooidige te brengen. En alzo Dijkstra zegt de Heer Kan, gingt gij met koopman Haitzema naar Amsterdam?

Ja wel Jong Heer en in de Kerke har domny Steringa Kuiper voor ons beeden. En dou we mit de beurtman in Amsterdam kwammen mos de koffer bragt worn naor de nije stads Herberg, en dou zee koopman Haitzema tegen 'n kerel, dat was zoo veul as 'n piepgast hier, man wat mouten ie verdijnen om dij koffer naor de nije stads Herberg te brengen? En dou zee dij kwant 'n daolder! 'n Daolder man! zee koopman Haitzema, daor warken bij ons drie man 'n heele dag voor. Diekstra wilt doe dij koffer brengen naor de nije stads Herberg veur 'n daolder? Ja wel koopman Haitsema, wel kent mien neuze in Frankriek." - Ondertusschen wordt er een partij billard gespeeld. Het is natuurlijk een billard met zes zakken zoo groot als kinderhoofden. Jan Groenier en Feis spelen. Je motten ze der zoo niet in roelen Feis zegt Groenier. Wel zegt Feis ik roel ze der in, en jij klappen ze der in, dat is hetzelfde. Feis, de liberalen hebben 't wonnen in Schiedam! zegt R. Folkers.

Ja zegt Feis, wij zullen de conservatieven in de grond trappen. Ja zegt Mr. de Sitter als Schiedam jou maar niet in de grond trapt." Maar zeg is wat relletje heb je gehad met Dijkstra Feis? Feis wil er niet mee voor den dag, maar nu vertelt Harm Dijkstra: och luu, wie bin beste naobers, maor nou stuurt Feis mie 'n stuk keeze, dat hij bie'n frijse Keesker wol koopen, of dat stuk wel het gewigt har van vier pond? Complement en 't gewigt was der. Nou dou mos ik 'n nije boksem hebben, en dou haalde ik daarvoor twee el bie koopman Lutteken, en stuurde 't naor koopman Feis, of hai is meeten wol of der wel twee el was." Kiek zukke beste naobers bin wie, dat ik heb keeze te koop en Feis koopt dat van de Fryzen en ik heb 'n boksem neudig en koop die van Lutteken. Altijd beste vrunnen!

Algemeen gelach, waarop Feis nog 'n glas water en 'n kloddoodertje bestelt. Ik begaf mij naar het Hotel Wissemann om het bed op te zoeken.

Den volgenden dag had ik als reiziger te bezoeken eenige firmas. Ik was in Winschoten weinig bekend, maar informeerde mij in de Torenstraat bij een heertje, die buiten stond met een hooge hoed op het hoofd, zwart lakensche schoenen en een bril op, waardoor hij juist een muziekrol had bekeken, en zich bekend maakte als de heer P. Huisingh, die mij verschillende adressen gaf. Pratende gaf hij zijne vreugde te kennen, dat er een liberaal in Schiedam was verkozen.

U is dus ook een partijman, Meneer Huisingh? Ik behoor tot de liberale partij, maar ben geen voorman. Dan moet ge hierover bij zwager Roelfsema wezen. Hij wees mij de menschen: "Zie daar naast R. woont de heer Oet Mulder, daarnaast Dijkstra, daartegenover Feis en naast de toren bakker Funt. Aan deze zij woont de apotheker Folkers, daarnaast Jurren Dijksterhuis (ook het zwarte jeneverhuis genaamd) en daarnaast de Hotelhouder Randa Mulder, waartegenover de H.H. Jan en Pieter Lutteken. Bij Funt verkocht ik nog al wat kapellen en snuisterijen op taarten en trosrozijnen; een zeer praatzoet man, die mij vertelde van zijn vader, die twee maal over de Beresina was geweest onder Napoleon en vijf jaren was weggebleven, zoodat ze allen gedacht hadden dat hij gebleven was, totdat hij op eens in 1817 weer voor de oogen der zijnen stond. Bij koopman Dijkstra verkocht ik gewone rozijnen en krenten. Mijn sigaren voorraad was op, ik vroeg hem voor een dubbeltje. Hoeveel? vroeg hij. Ik zeg vier. Goed hij krijgt vier uit een kistje. Terwijl ik met hem spreek komt een bode, ik meen bode Verwer uit Bellingwolde en vraagt voor 10 cent sigaren.

Hij neemt uit hetzelfde kistje, waaruit ik de mijne had gekregen, en vraagt hoeveel? 8 zegt Verwer. Toen de man weg was wilde ik den koopman hierover kapittelen, maar Dijkstra zei: "Ik vraag de menschen" hoeveel sigaren ze voor een dubbeltje willen hebben, maar ze krijgen allen dezelfde soort, en zoo veel als ze zelf verkiezen, tot 8 voor een dubbeltje.

Nu meende ik over het Marktplein te moeten om te komen bij koopman Meijer, maar vroeg aan een persoon met een gerimpeld gelaat, een kapje op het hoofd, die mij medeelde de heer Unico ten Cate te zijn, of ik op den goeden weg was naar koopman Meijer. U bedoelt misschien "Knirtje," dan moet u terug over de pijp naast E. Groeneveld.

Een zeer joviaal man die Meneer Meijer, doch die vrij erg op mijne artikelen afdong. Maar wij raakten de koop klaar. We scheidten als beste vrienden, hoewel ik hem niet kon helpen aan een goed recept om malaga te maken.

NEMO.

Winschoter Weekblad, 5 november 1904

IV.

Als jeugdig reiziger in het manufactuurvak moest ik ook werken in Winschoten. Ik mag mijne kantoren niet verraden, maar durf wel te zeggen mijn hoofdvak was busking, nevenvak, Calicot, en een klein vak Lustre en Jacquonnet, terwijl mij was opgedragen mij ook enigzins toe te leggen op flanel, waarin ik eene flinke firma vertegenwoordigde. Mij waren aanbevolen de firma's J. Aikes v. Kregten, L. Lutteken, W. Groeneveld, Gebr. Dröge en v. Meekeren, en voor flanel Gebr. Fleerkamp. Ik kwam Winschoten binnen van uit Oost-Friesland en we zaten het laatste deel der tocht in een oude kast van eenen Veldkamp. Op een zeker punt in het Oostereind moesten wij pleisteren bij eene herberg, die men "pondje botter" noemde, aan het hoofd een zekere Houwing, waar de frambozenbrandewijn zoo goed heette te zijn. Ik maakte tegen Houwing een opmerking, dat zijne frambooskes (zo noemde men ze) heerlijk waren. "Bin ze meneer" zeide hij, maar de wereld is vol iedelijkheid. "Je hebt gelijk man", mag ik je voor deze ijdelheid een dubbeltje betalen? "Dank je meneer, maor mien frambozenbrandewientjes heuren nijt tot de iedelheden!"

In de nabijheid van Winschoten passeerden wij twee oude Heeren, beiden met een hooge hoed, de eene met een witte, de andere met een zwarte das, beide rookende uit een lange pijp. Wie zijn den Heeren, voerman, vroeg een medereiziger (die mij verteld had, dat zijn vak tabak was). "Dat zijn twee broeders, zei Veldkamp, de Heeren Groeneveld, kassiers. Ja Heeren die hebben pitten.

Hun vader, de oude ontvanger, zat er ook goud, maor de riekste dij ik kend heb, was de olle koopman Berend Haitzema. In Winschoten stapte ik er bij de Oldambtster herberg uit, en begaf mij dadelijk op weg om bij mijn afnemers te werken. De heer J.A. v. Kregten, een soort fluweelen kapje op, stond juist buiten in gesprek met drie anderen. De eene was een frisch, reeds bejaard man, met een lange jas aan van het stevigste goed in donkerbruin buksking, dat men zich kan voorstellen, met een stijve hooge platte pet op, waaraan een klep zoo dik, dat er geen schot hagel door zou gaan, rookende uit een Duitsche pijp.

Naast hem stond een oude sinjeur, met een poolmuts op, verweerd gelaat en ook uit een Duitsche pijp rookende. De eerste werd mij door de heer v. Kregten gepresenteerd als de heer Fleerkamp, de andere als de oude Funt, ook Smolensko genoemd; de derde, die zich het laatst bij het groepje voegde, kwam uit een klein huisje, waarvan de gevel geheel uit wit geverfd hout was saam gesteld en voor de vensters van het huisje hingen horloges en klokken, (nu schoenmaker v.d. Laan.) Hij droeg een bolvormige pet, had een schrandere, guitig gelaat, bruin gekleurd haar en werd door den heer v. K. aangesproken als "Dresselhuis wat zegt gij er van?" Waarvan? Of Garibaldi 't wint of niet. Ik mog wel is waiten zegt Dr. wat olle Fleerkamp zegt?" Ik, zegt Fl. benaam Garibaldi as de roode duuvel." Verliezen, ja, dat solle an 't ende, wacht nur op! "Ik zie de tijd moeilijk in zegt v. Kr. In Amerika steken ze 't hoofd ook op. Noordelijken en zuudlijken, je zullen 't zien; wat gaat de katoen omhoog! "Koopeu zegt Dr., koopeu koopman v. Kregten is de boodschap. "'t Kan der van komen zegt van Kr., wat zeg jij oude Heer", zal 't n' algemeene oorlog worden ja of neê? Neê zegt oude Funt, je motten denken luu d'r is geen Napoleon meer, dan har we al lang krieg had. Ja ja vrienden, te leven weken lang van harde garsten broodkorsten, genomen it de zakken van doodgevroren kameraden, hun kapot jassen over de onze, om maor warm te blieven, alle oogeblikken jou endje leevend te verdedigen tegen kozakken en zuk gespuus, nachts altied op de bloote grond...

"Men wordt al kold as men 't heurt, zegt Dr., mie dunkt olle Heer je nammen der eine op. Ja Dreutel, zegt Funt, ik neem mien elf uurtje.

Ik ging nu bij den heer v. Kregten werken, en verkocht een mooie voorraad, vooral katoen, dat naderhand zoo sterk is gerezen. Thibé, Sanella, en Callicot vroeg hij in het bijzonder.

Er uit komende was er eene woordenwisseling tusschen (gelijk v. Kregten mij meêdeelde) den kantonrechter Mr. Quintus en M. Zuidema over een kip die door den jachthond van Mr. Q. zou gebeten zijn. Ik bemerkte, dadelijk, dat de heer Q. het gehemelte miste, waardoor zijn woorden moeilijk te verstaan waren.

Doch ze werden het eens, de heer Q. zou een jonge kip aan Z. leveren en ik kon rustig met den ouden Fleerkamp werken en ik deed flinke zaken in flanel, callicot en bever.

Omslaande door het Jodenstraatje (nu Carolieweg) passeerde ik rechts een mager bleek manneke, die op de stoep zijner woning staande de zadelmaker Robbers zal geweest zijn en zag daarnaast een koopmanetje in oud porcelein, waar ik inging en zoo gelukkig was 6 porceleinen kopjes te koopen, voor mijn vader, groot liefhebber van oud porcelein.

De koopman heette van Beek, die daar met twee zusters woonde. Hij beduidde mij, hoe te loopen om bij de firma W. Groeneveld te komen. In de Blijhamsterstraat een heel standje.

Een verbazend dik heer, wethouder B Haitzema Viëtor, werd lastig gevallen, door een mager man in zonderling costuum, aangezien hij zijn pantalon scheen thuis gelaten te hebben, en beweerde met de vuist voor den dikken man staande, dat hij te hoog stond in de Hoofdelijke Omslag.

Ik vroeg een voorbijganger wie dat was. Wel dat is de Wolf, zei deze, of liever Warfemius, die is altijd zoo opsmiets. De strijd werd beslecht, doordat de bewoner uit den goudsmidswinkel D. Mulder (nu Groenier) en de koperwerker Van Zaalen, (nu wijnkooper Bödeker) de Wolf tusschen elkaarin gevankelijk naar zijne woning, een wit aangestreken eenvoudig huis brachten.

Na deze catastrophe ging ik bij den heer W. Groeneveld werken. Ik kreeg hier eene bestelling in Buksking en verkocht ook nog wat Cheviot en Rattiné; ik maakte daar kennis met zijn schoonvader, de heer A. Koops, een dik breed man, die rustig zijnpip zat te rooken en mij o.a. vroeg, of ik dacht, dat er in Amerika bepaald een oorlog zou uitbreken tusschen de slavenhoudende en noordelijke staten. Ik zeide mijne meening, en accepteerde er van de juffrouw; die een spraakzame, verstandige vrouw scheen, eene morgenversnapering.

Bij een huis, waaraan een uithangbord hing, waarop de twee tabakshandelaren (een van de handelaren droeg een hoed gelijk aan die van Albert, zie "Albert en Kaotje,") daar vroeg ik naar een apotheker, wyl ik last had van pijn in de maag.

De heer Bennema gaf mij met een vrij dikke tong sprekende, te kennen dat juist tegen hem over tusschen den meubelmaker Kraak (nu Boekhoff) en smid Remtema (nu Garrelts en v. Deen), een apotheker woonde, n.l. de heer G. Mellema, nu wed. Smit.

Maar een stapje en ik was bij den apotheker, die mij vriendelijk naar mijn believen vroeg. Hij

ried mij beste pepermunt, maar ik vroeg hem een medicijn, een neef van mij, docter in Roermond, ried mij vroeger wel aan eenige drupples laudaanum.

Neen zei de apotheker, zonder een doctersrecept krijg je dat niet, ik kwakzalver niet meneer, zooals vele collega's! Ik nam toen maar een ons van zijn beste pepermunt, en het was van uitstekende qualiteit en werking.

Ik vroeg hem of er in de buurt nog meer manufacturiers woonden.

Weinige zeide hij, dat witte huis met hek is Mr. A.J. de Sitter (firma Kraak) daartegenover Zuikerberg (nu Polter) een kleine manufactuurzaak in baai en zijden kleedjesstof, daarnaast de jonge tabakszaak D.A. Tholen, nu (F. Zuidema), waarop volgen de bakker en meubelmaker Gebr. v.d. Schoor (nu bakker Bultena) en daarnaast de officier van justitie Sijpkens (nu Wed. Kraak en Post), en als u het andere wil weten: naast Mr. De Sitter de Wed. Lodewijks (nu J. Pals) waarop volgt advocaat Mr. Tjaarda de Cock, (nu Wed. Bergman), welk perceel eigenlijk behoort bij dat groote perceel van Mevrouw de Wed. De Cock (nu B.P. Engelkes). Tegenover Mevr. de Cock zag ik op de stoep van een groot gebouw staan een klein mannetje, met een polka pet op het opgeblazen hoofd. Hij had een pakje papieren onder den arm, en keek in de lucht. Plotseling riep hij "Ja ik kom" en ging links om de Blijhamsterstraat in bij den kastelein en verwer M. Ufkes, (nu de H.H. Scholte en Zuurman). Doch ik had niet gehoord, dat hij daar geroepen was. Uit de voordeur van het rechtsgebouw, tevens kantongerecht, telegraafkantoor en Gemeentehuis, strompeelde een oude sinjeur, die men mij meedeelde, dat Egges heette met een blauwrood gelaat, glazige oogen, onvaste gang, het was de 2e klerk der Secretarie, de eerste wa de secretaris de heer F. van Dijk, dien ik had zien staan op de trap en verdwijnen bij M. Ufkes. Uit nieuwsgierigheid liep ik het gebouw binnen, geleid door den deurwaarder Blaupot. Wij troffen al spoedig eene dikke vrolijke theetante aan, die zich voorstelde als vrouw v. Dijk. Men kon daar iets gebruiken, bediend door een paar knappe juffertjes. De telegrafist kwam er ook een morgenborreltje pakken.

Het was er zeer gezellig.

NEMO.

In de huizen:

J.A. van Kregten nu Anderson.
M. Zuidema nu Graalman.
Fleerkamp Sr. nu Fleerkamp Jr.
Mr. Quintus nu Buiskool.
Robbers nu Bergman.
v. Beek nu Küper, kopers!
W. Groeneveld nu A. Groeneveld
Warfemius nu Groenier
v. Zaalen nu D. Meijer

Winschoter Weekblad, 19 november 1904

V.

Het was een heele reis om van Holland naar Winschoot te reizen, waar ik eene ondergeschikte betrekking bij de rechthbank zou innemen. Na Zwolle was er geen spoortreinverbinding.

Het hielp mij niet, dat de spoorwegwet Van Hal juist was aangenomen, het project was 1860-70, dus wachten was de boodschap. Eerst zou Friesland, dan Groningen, eindelijk Drente voorzien worden, 's morgens om 8 uur uit Zwolle, 's namiddags 6 uur arriveerden wij in Groningen bij Heikens in de Oosterstraat, maar er was geene publieke gelegenheid meer om naar Winschoten te vertrekken voor den volgenden dag 's morgens 6 uur. Doch toen ging het ook vlug, zoodat wij reeds te 10 ure aan het Hôtel Wisseman afstapten, waar de joviale melige Hôtelier Dijkhuizen mij ontving.

Ik had vooraf kamers gehuurd en zag, gezeten in de entrée, reeds spoedig een middelmatig groot man aankomen, die bijna in een draf liep.

De heer D. deelde mij mede, dat de persoon de bode van de rechtbank was, genaamd Jan Hillenga, (bijgenaamd Draffie), die mij wel zou terecht helpen.

Hillenga begroette mij vriendelijk en geleidde mij naar mijne appartementen. Onderweg passeerden wij eene begrafenisstoet, waar vooraan liep een doodbidder, zoo mager, zoo holoogig, dat men een menschedel zonder vleesch meende te zien.

H. vertelde mij, dat de man was H. Hillenga, zijn vader.

Boven gekomen gingen wij aan het uitpakken, waarmee wij natuurlijkspoedig gereed waren. Ik wilde na mijne bestovene laarzen uitgetrokken te hebben nieuwe bottines aantrekken, toen mij daarbij een lus brak, waarna ik H. vroeg naar een schoenmaker, die mij D. Hillenga aan de hand deed.

Nadat ik nu met H. het een en ander had besproken verzocht ik hem een barbier voor mij te bestellen, welke mij prettig schoor. Ik vroeg zijn naam, het was J. Hillinga. Met mijn hospes besprak ik een kuiper voor mij te bestellen, want ik wilde mij een badkuip laten maken en tevens te zorgen dat er een kachelsmid kwam om voor de verwarming te zorgen.

De kuiper kwam en ik besprak met hem de zaak en vroeg zijn naam.

De man heette Sebo Hillinga.

In den namiddag kwam de smid, een reeds eenigszins bejaard man, middelmatig van grootte met scherpe trekken en groote oogen. Nadat hij de kachel geplaatst had vroeg ik zijn naam, hij zeide te heeten Jb. Hillenga.

Ik zei: maar vriend, heeten hier dan alle lieden Hillenga?

Ik heb nu een bode, een schoenmaker, een barbier, een kuiper en een smid ontmoet, allen heeten

Hillenga, en de doodbidder, die ik van morgen zag was D. Hillenga. De smid begon te lachen en zei:

Neen meneer, ik ben J. Hilgenga, maar de menschen denken niet aan de g, die anderen zijn van een andere familie.

's Middags at ik aan de table d'Hôtel Wissemann. Doch voor den maaltijd had reeds de installatie plaats gehad en ontving ik verschillende waardigheidsbekleeders in de zaal van het Hôtel.

Men noemde die receptie, zonderling genoeg, "zweetkamertje."

De eerste die ik zag was: de president Cannegieter, gewapend met een bruine pruik, verbaasd gerimpeld, diep liggende oogen, gelek precies op een van de onderteekenaars van de Dordtsche Synode van 1618. Daarna kwam de predikant Verwey, een lang man, witte das nette haartooi, interessant gelaat, waarop de lutherse predikant Ds. Rademaker, een zeer klein manneke met een guitig, wel geestig gelaat.

Mij raakte al dra in dispuut met Mr. J. Meder over eene lezing, die hij op het Nut had gehouden over Jacoba v. Beijeren, waarin Mr. M. beweerde, dat hij telkens zoo luide had gezegd, (in een gesprek tusschen Jacoba en Van Borselen), Jacoba! dan zacht uitsprak wat die zeide, en daarop weer luide: Van Borsele! om daarop weer zacht te herhalen wat v. B. sprak. Ja doornie zei Mr. E. Koning, die er vlak bij stond: "de beste stuurlui staan aan wal." Och zei Rademaker, U moet denken Meneer Koning: "een leeuw stoort zich niet aan het gebalk van een ezel!"

Er werd gepresenteerd advocaat als hoofdversching, doch ook port, madera en jenever, met en zonder bitter. Daarbij werd een sigaar gepresenteerd en ik dacht aan mijne tractement van f 600, en aan de ruime mate waarin geprofiteerd werd van mijne gastvrijheid. Er werden een massa advocaatjes verorberd en er was er een die naar men mij vertelde, die 7 maal zijn glas liet vullen met klare, wijl hij zei, dat daardoor geene vlekken in de maag kwamen.

Hij hield er eenige namen op na, de een sprak hem aan als "Pijt," een ander als "snikke."

Eene interessante verschijning was Dr. Dorenbosch, de rector, wat wild in zijne kleedij, b.v. een boord stond, de andere lag, een broekepijp opgeslagen, een pijp gewoon, maar hij had een helder geestig oog, gekruld haar, groote oogen, middelmatig van grootte.

"Ja, ja, waarde Heer, daar heb je mij, doctor in de oude letteren en rector, met f 1300 's jaars, ik heb het genoeg en je te presentieren Dr. Kan f 1100, en Meneer Rijkens, wis- en natuurkunde f 1000, en kom eens hier, Valkenburg, die zet de kroon op onze vrijgevige gemeente, f 500.

Ja, ja, wij vertegenwoordigen de wetenschap voor f 3900 saâm. De geheele leerkracht van het gymnasium.

En ik zei: waarde heer ik vertegenwoordig f 600.

Nu, nu, aan alle lofzangen komt een einde.

Na den eten zou Hillenga mij de kerk laten zien, als het eenige antieke gebouw in de gemeente. Doch eerst te 4 uur, als meester Middel de school had laten uitgaan. Wij kwamen bij de kerk en de school en kosterswoning openden zich, (nu E. Ruibing, M. Nieboer en W.P. Cornelissen).

De school was een groot wit gebouw met drie lokalen en een prison voor de ondeugende jeugd.

De heer Middel, een eerwaardig heer, groot gelaat, grijs haar, strenge oogen, waarin toch iets innemends lag, meer dan middelmatig van grootte, zwarte jas en broek wat kaal, maar netjes geborsteld. "U wilde de kerk zien Mijnheer! tred te voren mijne woning binnen! Boven de hoofddeur zijner woning las ik het jaartal 1795 en het versje: "Werkt hier met lust in uwen stand, voor kerk, het school en vaderland." Tot zijne dochter sprak hij: "Bertha geef mijn hoed en de sleutels der kerk, en tot eene matrone, die daar vleitig zat te breiden: "Naatje ik ga naar de Kerk."

In de kerk bezichtigden wij o.a. het orgel, waarvan de heer Middel ons meedeelde: "Dit orgel heeft zijn tijd gehad, mijn zoon Pieter de organist van Gouda, onderneemt het om onderhandelingen te openen met de directie van eene groote orgelfabriek om hier een nieuw stuk daar te stellen, maar eerst dienen er gelden te worden opgehaald, om dit doel te bereiken. Over de oudheid der kerk wijdde de heer Middel nog uit: "Mijn zoon Herman, die den Oceaan als zijn arbeidsveld heeft gekozen, deelde mij bij den jongste terugtocht mede, dat hij in de oude stad Triest; aan de Adriatische zeeboezem, weet u, juist een dergelijke kerk gezien had, waarvan de oudheidkundige geestelijke beweerde, dat die vast uit de 13e eeuw stamde."

In eene vorige eeuw bestond hier een schoon gewelf en in dien tijd moet de accustiek in deze kerk veel beter geweest zijn, dan tegenwoordig het geval is.

Wij namen afscheid van den deftigen afgemetenenen, doch vriendelijken ouden heer, en liepen het kerkhof (nu Marktplein maar toen veel kleiner) over bij de Oldambtster herberg en den jkastelein.

Hk. Boekhoudt en kwamen bij een groot huis met toren en koepel, waar een dik groot heer buiten stond, waarvan H. mij vertelde, dat het Hinderk Mulder was, de groote drijfkracht van het notaris-kantoor Viëtor "wel wel wel heb je daar Hillenga," zei de dikke heer. H. deelde hem mede, Substituut Substituut, da's hongerlanden meneer."

Reeds den geheelen dag, vermoedelijk door de tocht in de dilligence, had ik last van kiespijn en las het bordje G. Rinsema, stads chirurg en vroedmeester. Ik ging met Hillinga binnen en kwam in een verbazend klein kamertje, waarin de chirurg trad. "Zoo meneer, pien in de mond, ja ik heb niet veel tijd, ik moet d'r uit." "Het was een klein mager manneke, het gelaat vol gerimpelde plooiën, opstaand kuifje, ietwat golvend! "Kom kom! zegt hij, de snavel open. Ja, ja, slechte kies" op de grond meneer, met een trekt hij mij den stoel weg, zoodat ik bijna was gevallen en geeft een ferme tik op de zieke kies, die mij erg pijn deed. Uit een zakje, dat met oud ijzer gevuld leek, nam hij een werktuig en zette dat op mijn kies, "niet schreeuwen hoor!" En met een trok hij met groot geweld. Maar zoo spoedig week de kies niet. Hillenga, hol hem de kop eens vast! Hij ging achter en boven mij staan en scheurde de kies er uit. "Je bent een hardhoed meneer", zee hij.

NEMO.

Winschoter Weekblad, 3 december 1904

VI.

Bij koopman Meijer (nu firma Dröge) had ik mijn tijd verpraat, maar voor den eten schoot mij nog tijd over om bakker Frans Smith (nu bakker Schierbeek) te bezoeken. Ik vond in den winkel een blozende vrouw, vriendelijk van gelaat, eenigzins corpulent, die de heer Smith mij als zijne vrouw voorstelde, dochter van den sinds lang overledenen Edzo Dijkstra, bijgenaamd "de koning der neuzen." Zij leek mij de ziel van de zaak te zijn, en ik kon mij zoo goed voorstellen, dat men graag bij haar kocht. Hare oudste dochter, eene knappe verschijning, presenteerde ons eene sigaar, en ik kon mijne zaken met den heer Smith niet eindigen, voor wij onder een borrel eenige verhalen over de jacht hadden gehoord.

Doch ik kreeg er een flinke bestelling, waarbij Smith aanmerkte, dat hij niet dong, als de waar maar goed was.

Daar in de buurt bezocht ik nog bakker Funt (nu Wed. Pots), die mij nog eens weer het verhaal deed van zijn vader, genaamd Smolensko, 't geen ik reeds van zijn broeder gehoord had.

De vrouw was een bleeke zwakke verschijning, en het geheel maakte een minder bemoedigenden indruk op mij als die van bakker Smith. Ik deed er nog zaken in honig, schoon maar een bijvak van mij.

Op de Visschersdijk liep ik effentjes aan bij Dr. Schönfeld, (nu Mr. Stikker) meenende, dat hij melksuiker of rietsuiker voor zijne apotheek wenschte te koopen.

Maar dat was mis, de oude heer deelde mij mee, dat hij vroeger apotheek had gehouden, maar sinds de laatste jaren, daarmee was opgehouden. Hij was een man van groote gestalte, met scherp begrensde lijnen in het gelaat. Het was een intressante verschijning, eenigzins ontsierd door eene zwarte pleister op zijn eene wang.

Ik vroeg hem, of hij zich gekwetst had, maar hij verklaarde mij dat hij daar onder die pleister een leelijke wrat had, die hem zorg baarde. Van de platen die er hingen, trof mij een mannenportret, een interessante kop, waaronder ik las: "Der Mensch kann wat der will, nûr muss er glaüben üud vertrauen." Ja waarde Heer zei hij tegen mij: "neem het geloof en vertrouwen weg en de medicus wordt een charlatan."

Ik groette den eerwaarden doktor en wenschte hem beterschap. Verder gaande wilde ik naar bakker Boneschansker (nu Lumkes) en vroeg aan een tamelijk lang en zeer mager heer, den weg. Voor mij te antwoorden vroeg hij, hoe ik Dr. Schönfeld had bevonden. Hij had zich voor die vraag aan mij voorgesteld als de houtkooper U. Groenier (nu mej. Ag. Post).

Ik gaf als mijn denkbeeld te kennen dat Dr. Schönfeld er zelf niet gunstig over dacht, waarop hij mij den weg wees, links zijn houtstek (nu postkantoor), daarop de meubelmaker Boelsen (nu de zoon), daarnaast eene eenvoudige koopmansbehuizing met een groote schuurdeur voor stalling, waarin de heer J.H. Phaff, (nu zijn zoon) aan denzelfden kant, de oude heer F. Folkers, (subst. griffier Kantongerecht) een eenvoudig huis, nu de woning van den heer Smid, opvolger van den heer Schuurmans, daarop volgde Procureur Mr. A.H. Koning (nu de wijnfabrikant Vegter) en

daartegenover bakker Boneschansker (nu Lumkes).

Bij dezen bakker moest ik ook zaken doen in taartversiering, maar vooral in honig. Dat echtpaar geleeke in zoo verre op elkaar, dat ze beide vleezig, kort gedrongen figuren waren, maar waar het slanke en lenige, krachtige van blik en houding, kortom de geestelijke elementen ontbraken.

Voor mijne firma had ik met dezen zaak nog een verschil te vereffenen, over schade door eene bezending van ons, buiten onze schuld veroorzaakt.

We konden het over deze zaak niet eens worden, waarop ik de opdracht van mijn patroon volgde, om mij in dat geval tot den procureur Koning te wenden.

Ik stak daarom de straat over en vond Mr. K. te huis. Ik zag een joviaal prettig man, mager en slank van gedaante en gelaat, maar vol uitdrukking, zijne woorden van een gultige lach verzellende.

Behalve eenige luimige teekeningen zag ik op zijn kantoor twee landschappen, die m.i. goed geschilderd waren. Hij vertelde mij, dat die schilderijen door zijn vader gemaakt waren, die er indertijd vele landschappen vervaardigde. Hij vreesde, dat de opkomende photographie nadeel zou doen aan de kunst. waar voorheen een goed portret in olieverf gewild was, en den artisten en dus de kunst voordeelen afwierp, zouden nu de koude photographieën in de plaats treden.

Toen ik hem sprak van den indruk, die Dr. Schönfeld op mij gemaakt had, schetste hij mij de ongehoorde omvang, die de practijk van dien arts indertijd had. Ik zei, dan zal die wel binnen zijn, doch hij antwoordde: als hij alles aantekent, en er flink bij rekende, ja meneer. Nu niet.

Ik moest nu nog bezoeken de Wed. Eikema, die men mij meegedeeld had, dat ze in Schoongezicht een logement op na hield.

In de straat zag ik twee mannen gaan, beide met een hooge hoed.

De grootste, verreweg de oudste met een beenig grof gelaat, met een blauwe reeds wat versleten jas, stond te praten met een klein heer, en toen ik die twee naar den weg vroeg, zei de kleinste: U mocht ons uw naam ook wel zeggen meneer! Zie dit is Sipke Jonker, die de kerk het hardste kan zingen, 10 uur in den omtrek, en ik ben domenie Rademaker, de kleinste predikant, ook 10 uur in den omtrek, en wat is uw vak als ik vragen mag? Ik zei: zoetigheden Meneer! dus geen wetenschappelijke werkring?

Neen meneer. Nu zorg dan maar dat je met de bitterheid des levens zoo weinig mogelijk kennis maakt.

Maar ziedaar, daar komt Hillinga aan. "de meest vertrouwde van alle boden."

Hillenga breng Meneer even naar Schoongezicht. (nu hotel Dommering.)

Nu de best vertrouwde van alle boden bracht mij er heen, en was zoo vriendelijk te zeggen, wie er nog meer woonden.

Het oude echtpaar Mulder (nu P. Keyman) smid Kuiper, (nu erven Dresselhuis), daarop een spits huis, dat hij Sarries Hut noemde, met de wed. meesterske Steur als bewoonster.

Daarop Geert Buning (E. Witkop). Verder links nog slager Bergman (nu de zoon, overigens links een zwarte schutting met tuin bij de Luth. pastorie, en eindelijk de boerenhoeve van de Wed. Nieboer (Kantonrechter Schepers en Hypotheekkantoor) rechts Geert de Groot, postbode en daarop volgde de tuin (v.d. Veen en Bargeboer,) en daarna het huis Wed. Eikema.

In de wed. Eikema, waarvan de overleden echtgenoot een jachtvriend geweest was van mijn patroon, vond ik eene blozende vriendelijke vrouw, die mij, nadat ik haar de complimenten van mijn patroon gebracht had, minzaam ontving. Zij vertelde mij, dat haar tweede zoon Tonnis een slepende ziekte had, waarover nu dr. Kloosterhuis practizeerde. Met de oprechtheid, die de bewoners van kleine steedjes karakteriseert, vertoon zij hare andere kinderen. de oudste zoon Gerard, die lust had bierbrouwer te worden, een andere zoon Jan ging nog naar school, evenals de oudste dochter Geesien, een aanvallig meisje naar ik gis van 12 jaren, eene jongere dochter Naatje, die leed aan toevallen, en een nichtje Gonje Eikema, een teer uitzierend juffertje, die bij de wed. zou opgevoed worden. Ten slotte deelde zij mij mede dat bij haar inwoonde de heer Kan, conrector van het gymnasium. Ik moest de woning bekijken en kon mij boven overtuigen van de goede naam van het logement n.l. schoon gezicht.

Men zag dan in de verte Blijham liggen en verder op de hooge populieren, die het slot te Wedde omgeven, naar rechts zag ik Oude Pekela, meer rechts door het Winschoter bosch in mijn vergezicht gestuit. Dit bosch, vertelde de vriendelijke waardin, was van 1840-1850 onder leiding van ds. Steringa Kuiper aangelegd, waardoor eene uitgetiggelde wildernis in een bekoorlijk bosch was herschapen.

Ik maakte nog kennis met dr. C.M. Kan, de conrector, die mij uitnodigde om 's avonds de societeit te bezoeken, 't geen ik aannam.

Ik keerde terug naar de Liefkensstraat, doch vond de naam straat ongepast. Behalve het boerenhuis toch van de wed. Nieboer. was er rechts noch links in den eersten tijd eene enkele woning, rechts boog een voetpad af naar Oude Pekela, dan volgde rechts een houde haag, waar achter wei land, links lag de tuin van de wed. Nieboer, aan het einde waarvan een paar oude huisjes, dan de tuin van den heer F. Folkers en verder een tuin, die de heer Kan mij meedeelde te behooren aan schoenmaker Hendriks (nu magazijn G. Boelsen). Die geheele straat bestond vervolgens uit oude, kleine huisjes. De heer Kan wees mij nog een kleine bovenwoning, boven een slager Brinkman (nu Abr. Schott), waar zijn collega in de moderne talen C. van Valkenburg woonde; daarop volgde reeds spoedig de ingang naar een stuk land, door een hek, dat men wring noemde, afgesloten (nu Emmastraat). Daarop zag men rechts eene eenvoudige woning van een zekeren Timmer (nu J. Edens) en links eene boerenhoeve met de schuur op de straat staande, waar de oude landbouwer Bronsema woonde, die er tevens steenbakkerijen op nahield onder Heiligerlee.

NEMO

Winschoter Weekblad, 17 december 1904
VII.

Dr. Kan was terug gekeerd met de opmerking, dat ik straks maar links moest omslaan, dan vind men den weg gemakkelijk. Juist bij de ombuiging van de Liefkensstraat naar de Torenstraat keek ik toch eens even om mij heen, rechts een oude tuin met lindeboomen, begrensd en een vast tuinhek. In dezen tuin zien wij nu de aardige in oud Hollandschen stijl opgetrokken hofstede, waar Mevrouw de Wed. Riedel, geb. Emmen woont, verderop rechts eene boerenschuur, verbonden aan een deftig heerenhuis van een verdieping, 't welk geheel met wit was bepleisterd. Boven eindigde het dak in eene houten omheining, waar men binnen kon plaats nemen tusschen de vier schoorsteenen. Het was dus waarschijnlijk dat daarboven een plat dak gelegenheid bood om de zomerhitte daar boven te ontvliesen. De tuin voor het huis was met zwaar geboomte bezet, waartusschen een aardige aanleg om het geheele huis liep. Nu is die geheele woning afgebroken, de aanleg is vernield. Men kan er nu in een huis op dat terrein opgericht, jenever, brandewijn en bitter koopen. Daar om heen is nu een leege en leelijke vlakte, omgeven door een oud hek, waar de jongens voetballen. Winschoten is door dat vandalisme van een mooi deftig heerenhuis met aanleg en geboomte beroofd en de plek is leelijk geworden. De eigenaar, gelijk mij werd meegedeeld, was Mr. R. Warner Emmen, advocaat en procureur, die juist met den landbouwer steenbakker Brontsema stond te spreken over het klimmen van den hoofdelijken omslag, die nu reeds bij de begroting gebracht was op f 15.000 plus f 9.000 aan indirecte belastingen van wijn en sterke drank, dus toen f 24.000. In 1860 was de begroting voor 1861 in 't geheel f 52.930, voor 1905 f 465.732.

Voor ik de sprekers in hun gesprek stoorde, hoorde ik nog, dat de schulden van Winschoten zoo gestegen waren door den weg onder het burgemeesterschap van Mr. Engelkes tot stand gebracht, juist dat aanleggen van den kunstweg Winschoten-Beerta Hannoversche grenzen had zooveel gekost. Mr. Emmen had een interessante gelaatsuitdrukking. Tamelijk diepe rimpels in het tamelijk hooge voorhoofd met grijzende opstaande haren omlijst, met staalgrijze oogen van eene oneindige diepte. Hij scheen den ouden Bronsema iets mee te deelen uit een actestuk, dat hij in de hand hield. Hij droeg een bril, zoo ver voor op den neus, dat men zich moest verbazen dat dit instrument niet van zijn neus op de straat viel. Maar dat gebeurde niet, Bronsema veel ouder dan Mr. E. met aan zijn leeftijd passende scherpe lijnen, doch een innemende gelaat. Zij wezen mij den weg, die trouwens zeer gemakkelijk was. Rechts in de Torenstraat had men de hooge oude houten schutting, die de tuin van Mevr. de Wed. de Cock afscheidde van de straat. Die houten schutting paalde aan eene dikke steenen muur, die van de Torenstraat bijna tot de Blijhamsterstraat zich uitstrekte. Daarop volgde aan beide zijden der Torenstraat eene muur, begrenzende de tuinen van Mr. A.J. de Sitter, op de boerenhoeve van Bronsema ziet men nu (A. Engels, Mevr. Mellema, J.H. Groeneveld), dan de tuin van Mr. de S. (nu Wed. Krone en Fruitema), fietsfabriek, S. Krone daarna firma v. Berg, (toen de oude heer B. van Berg,) rechts dr. Haakma Tresling dan firma Kraak.

Ik betrad het huisje van den heer B. van Berg, om mijne suikers aan te bieden, wijl onze firma nog al eens zaken met den ouden heer deed, ook wijl zijne soliditeit bekend was. Op de aangenaamste wijze sloten wij onzen handel af, hoewel ik moest schipperen met de al te vaste begrippen over de suiker-industrie, die de oude heer koesterde. Met zijne vrouw, eene vriendelijke verschijning, maakte ik ook kennis en ik zag een schaar kinderen, waarvan eenigen nog schoolgingen. Adolf en Saartje waren volwassen. Het jongste meisje, genaamd Froukje,

presenteerde ons eene versnapering, het was eene aanvallig kind.

In eene leuningstoel zat eene oude vrouw, de moeder van Mej. van Berg eene Wed. Blok, die nog vertelde, hoe in hare jeugd de oude Gron. Courant melding maakte van de groote Fransche rebulie, waarbij vele menschen verruineerd waren.

Voor het raam aan de overzij zag ik eene hoedemaakster bezig, die zich wel mocht laten zien. Men vertelde mij, dat die nette woning met lindeboomen georneerd, aan eene Wed. Eefting behoorde en de hoedemaakster was Trientje Eefting. (Nu eene leelijke bergplaats van goederen zonder lindeboomen, behoorende aan den heer Boekhoff.)

Rechts zag ik verder op eene verwerswinkel van Niehaus, verder nog den kassier A. Groeneveld en links de koemelker de Vries, de loodgieter Klapdoor en de kruidenier A. Koops (nu rechts Mejuffr. G. Bakker, onverhuurd, de barbier Fröling, links Hacquebard, Levie, van Berg, Zuidema en Coolhaas van der Woude). Bij den heer Koops deed ik nog zaken in vijgen, rozijnen en suiker. Een deftig echtpaar, beide het gelaat gerimpeld. Ik kon goed met hem zaken doen, maar het leek mij geen man, die men gemakkelijk aan het lachen bracht.

's Avonds om 7 uur introduceerde mij dr. Kan in de societeit. Hij vertelde mij van de inrichting, dat men f 7.80 contributie betaalde en ook nog entrée. Dat men daarvoor de societeit mogt bezoeken, terwijl de h telier het recht had er zijn log 's te introduceeren, dat men f 200 jaarl. contributie gaf aan den eigenaar, dat de dagbladen en geschriften voor rekening van de societeit aangeschaft voor de logeergasten ten gebuik lagen. En als er eens wat geld over was, dan liet men een buikspreker komen, of goochelaar, of soms een tyroler zangkoor of ander rondtrekkend café-chantant-gezelschap.

Ik zei nu de voordeelen zijn erg aan de zijde van den kastelein, want ik zie hier ook geen billard, en is er ook een kegelbaan? Neen zei de Dr. dat hebben we ook niet. Maar zei ik, er bestaat hier toch zeker wel eene andere societeit, voor concerten, comedies, eene gelegenheid om te billarten of te kegelen. Neen zei Dr. Kan. Hier bestaat niets van dien aard, maar er zijn wel plaatsen, waar de menschen meestal onder een borrel samenkomen. Het beste is "De Vink," dan het Zwarte Huis van Jurren Dijksterhuis, Aaltje Lodewijks en Papa Nies, waar het zeer net is, maar dat zijn toch geene societeiten. In het laatst genoemde lokaal treedt soms de rederijderskamer "Sint Vitus op, waar een zeer klein tooneel is opgericht. Onderwijl had zich de zaal met publiek gevuld, die meest aan speeltafeltjes plaats namen om een partijtje te maken. Ik werd eerst voorgesteld aan, gelijk men zeide de 1e Kamer. De dikbuikige Mr. B.H. Viëtor, Mr. Dul, rechter met een innemend lachend gelaat, Mr. Feith met een wijntronie en Mr. W. Cremers met een intressant denkend gelaat.

De 2e Kamer bestond uit de H.H. Mr. A.J. de Sitter, notaris, een schrander gelaat met aristocratisch voorkomen, Mr. H.A. Engelkes, advocaat en procureur, eene blozende, forsche verschijning met hang buik, de heer H.G. de Cock, bewaarder van hypotheeken, streng gerimpeld gelaat en H. Viëtor, fabrikant, met een blozende welvarend uitzien; de heer De Cock was verreweg de oudste van dit gezelschap.

De 1e en 2e Kamer speelde quadrille, een spel toen algemeen in de mode. Ik werd voorgesteld aan een bostonclubje, de H.H. U. Groenier, die ik 's morgens reeds ontmoette, president Mr.

Cannegieter, de houthandelaar E. Post eene vriendelijke verschijning, en de apotheker H. Busscher, joviaal gelaat, dikke lippen, geen baard, bruin haar.

Er was ook nog een allegaar tafeltje, waaraan deelnamen: Mr. Tj. de Cock, R. Rijkens, J.R. van Eerde, Dr. C.M. Kan, en waaraan ik op dringend verzoek ook deelnam.

We speelden het ouderwetsche Landteren, waarbij allerlei bijvoegsels, o.a. behoefde men den boer met den 1en trek niet te spelen, maar de konter wel de 2e. zoodat men met Konter-ander slag kon missen als er gesneden werd.

Er werd nog al grof gespeeld, zoodat ik aan het eind 2 groote dikkoppen gelijk men het daar noemde, verloor.

Na het spel gingen de oude H.H. naar huis, maar schaarden wij jongeren ons om een groote tafel, die men de kletstafel noemde, en waar sterke stukken verteld werden. De heer Engelkens, zat naast een ingenieur den heer Wellan, tijdelijk in Winschoot, en sprak van zijne kennis van de differentiaal en integraal rekening en over de wetten van de statica en dynamica, totdat een van de vrienden riep, maar Hajo, daar weet je immers niets van, dan van hooren zeggen!

Maar Hajo beweerde dat het behoorde tot de kenmerken van algemeene ontwikkeling, in die zaken te huis te zijn, waarop de heer Wellan aanmerkte dat deze vakken dermate tot de hoogere wiskunde behoorden, dat het onmogelijk van een overigens algemeen ontwikkeld mensch kon gevorderd worden in deze vakken te huis te zijn. Een bijzonder geestig lid van de kletstafel was Mr. E. Koning, griffier van het kantongerecht.

Hij had een aller innemendst gelaat, vooral als hij lachte, en vertelde op aangename wijze anecdoten, waaronder de timmerman van Hamburg met den revolver en de grenadier van Solferino bijzonder gunstig werden ontvangen.

Er werd nog al wat geconsumeerd. Bij de speeltafeltjes had ik reeds een oude heer gezien, die maar dadelijk voor zich een flesch wijn bestelde, maar die werden in de schaduw gesteld door enkele aanzitters aan de lange tafel (kletstafel). Ik zag er een die aan het eind 6 halve fleschjes betaalde. Ze werden jolig en op verzoek droeg de heer Engelkes voor: het vogelnestje van zijnen grootvader Spandaw, met eene verbazend bulderende stem, die op de hoogste kracht kwam, toen de slang door den bliksem vermorzeld werd.

De heer Wellan beweerde, dat dit streed met de wetten der natuur, dat het vogelnesten de boom gespaard bleven en de slang gedood.

De heer E. beweerde, dat zijn grootvader zelf onder dien boom had zitten lezen, en dat hij de slang op sterk water nog bewaarde. Tegen dit argument was de Heer Wellan niet bestand. Er werden nog liederen aangeheven b.v. van een jûng, jûng Zimmergesell, en van en Biermamsell en op een vrij laat uur gingen de H.H. huiswaarts en nam ik mijn licht en ging naar boven.

NEMO.

Winschoter Weekblad, 7 januari 1905
VIII.

In no. VII is een verkeerde naam geslopen, het was niet Mej. F. van Berg, maar Juff. Reeltje van Berg, oud 8 jaar, die eene versnapering presenteerde.

's Morgens van den volgenden dag ging ik met een paar logeergasten en den heer P.D. Dijkhuizen naar de Prot. Kerk. Men had mij reeds verteld, dat er eene vacature was, door de dood van den waardigen Ds. Steringa Kuiper. De predikant, die toen den kansel betrad was Dr. A. Poelman van Noordbroek. In een afzonderlijk gestoelte, juist tegenover den preekstoel zag ik den heer H. Viëtor naast eene dame, die men zeide, dat Mevr. Haitsema Viëtor, geb. Hesseling was. Even daarvoor waren wij gezeten met eenige H.H. van den vorigen avond, o.a. Mr. E. Koning en Dr. C. Kan. De kerk was goed bezet.

Het was duidelijk dat Dr. Poelman een zwak gezichtsvermogen bezat, maar wat hij zei was schoon, logisch en met een heldere stem gesproken.

Zijn text was Math. V vers 14: "Gij zijt het licht der wereld" Hij wees de waarheid aan van deze woorden op den mensch toegepast, en wees op den plicht van ieder mensch om zijn licht hoog te houden en te werken zoolang het dag is, "eer de nacht komt, wanneer niemand werken zal"

Wij zongen Ps. 42 vers 7. Hij liet ons in het midden aanheffen Gez. 89 vers 6 en 11, om daarna aan het slot te eindigen met het bezielende 10e vers van den 68en Psalm. Dr. Poelman had zijn doel dunkt mij bereikt, we gingen in eene opgewekte stemming huiswaarts. Na de koffie beving ons de lust, wegens het schoone winterweder een wandeling te doen. We sloegen een landpad in, waarvan nu niets meer bestaat, in de onmiddellijke nabijheid van het Hotel (Wisseman), begrensd door het kanaal. Ik vroeg den heer Dijkhuizen wat die wilgen beteekenden op eenige onbeteekenende heuveltjes vlak achter zijn groentetuin, hij deelde mij meê, dat het nog overblijfselen waren van den tijd, toen Winschoot eene versterkte stad was.

Rechts over het kanaal zagen wij achter de Oldambtster herberg van den heer J. Ruibing een groote tuin met koepel, behoorende tot den tuin van den heer Hendrik Mulder, daarop volgde de kosterij-tuin. Al spoedig volgde hierop de achteruitgang van de gasfabriek van de firma De Boer-Roelfsema en daarna een landelijk huisje met tuin en boomen, waarbij stapels hout waren opgericht behoorende aan den houtkooper Maurits Schönfeld, als een uitstekend jager bekend.

Ons landpad vervolgende kwamen wij over een bruggetje op het erf van den heer E. Post; op den houtzaagmolen was het jaar der oprichting 1780 vermeld. Den heer E. Post die in zijn voordeur stond, vroeg ik naar dat jaartal, waarop hij ons verzekerde, dat zijn grootvader, de vroegere burgemeester Post, in dat jaar de molen had opgericht, met het groote houtstek, dat achter het huis zich uitstrekte. Ik vroeg, waaraan het publiek het recht ontleende, over zijn erf te loopen. Z.E. sprak van een oud servituut, maar dat hij hoopte in den loop der tijden op te lossen.

Het is waarschijnlijk, dat voordat de Rensel tot een kanaal was vergraven, dus voor een Posttil bestond, er een oude weg of overtocht bestaan heeft, die naar Winschoten liep over het erf, waarop de heer E. Post Sr. zijn molen in 1780 oprichtte.

Over Posttil gaande was er eerst links noch rechts een huis te zien, tot wij links zagen eene oude woning van den wever Timmer. Hier staken wij een sigaar op, en de oude wever verzekerde ons, dat er nog zeven weverijen in Winschoten bestonden.

De zijne, die van de Wed. Ufkes, Wevershorn, die van den ouden en jongen Oostman, die van Hunnersen achter het rechthuis, van den ouden Moed in de Oliesteeg en van den wever H. van Dijk. Maar, sprak de oude heer, er zullen geen nieuwe bijkomen en de bestaande gaan weg. Wie draagt nog vijfschaft en andere wollen stoffen van onze weverijen, wie linnen?

Het wordt alles in de groote stoomweverijen gemaakt. Wij gaan weg en de gouden oorijzers gaan weg, maar bakkers en slaggers blijven, de kleine industrie gaat naar de kelder?

Juist tegenover wever Timmer stond een oud gebouw van eene verdieping.

Het oude lompenmagazijn van A. Engers. Een weinig verder was het voorplein van den houtkoopster Mr. Schönfeld, dat huis heette vroeger het Börgien, en was, zooals de faam vertelde, gebouwd voor een refugée, de Cerfontaine, die hier vanuit Frankrijk in 1795 was blijven hangen; daarop volgde de gasfabriek van de H.H. De Boer en Roelfsema, waarvan de gasbuis zoo solide was gemetseld, dat zij de druk uithield en tot dien tijd niet geborsten was, ondanks dat het muurwerk slechts een halve steen dik was. Op die gasketel stond het jaar der oprichting 1857. G. de Boer moet te dien opzichte een geniaal ingenieur zijn geweest.

Het ware voor Winschoten te wenschen geweest, dat er toen een energiek Burgemeester en dag. bestuur geweest ware, die naar het voorbeeld van Groningen en Assen, in dien tijd ongeveer, ook voor rekening der gemeente eene gasfabriek hadden opgericht, maar helaas, dat waren de mannen er niet voor.

Burgemeester was toen G. Venema, wethouders Mr. B.H. Viëtor en G. Groeneveld.

Nu vindt men achter de Oldambtster herberg, de fabriek van den hr. Ruibing met woonhuis, dan eenige pakhuizen, daarop het huis van den heer W. Groeneveld, daarna weer een woonhuis van den heer J. Groeneveld en de tramloods.

Aan de Beertsterstraat ziet men verder nu eenige woonhuizen, rechts E. Woldendorp, nog verder de heer Nathan, genoemd Oppenheim, E. Brader Bzn., A. Eefting, I.M. Bloemendal, links de school van het hoofd F. de Korte, met woonhuis. Verder zijn behalve het oude huis van wever Timmer, alle oude huisjes van 1860 verdwenen om voor nieuwe plaats te maken. En de Wevershorn herinnert slechts door den naam aan de industrie, die hier eens bestond.

In de Wevershorn wees ons de heer Dijkhuizen nog de oude weverswoning van wever K. Ufkes, de schoenmakerij van den ouden Breurkens en dat geheele straatje, die op de Beertsterstraat uitkwam, waar bijv. Wed. Brugman met hare breimeisjes, timmerman Armbrust en gade (nog in leven) timmerman Keijer, de oude Cerfontaine, kleinzoon van den straks genoemden, en de gemeente-veldwachter Meisner woonden. (Behalve de oude huizen van wever Ufkes (bakker Fröling) en Breurkens (smid Atzema) zijn die ander oude kwartieren alle verdwenen).

Des avonds was er iets bijzonders. De buikspreeker en goochelaar S.H. Lantinga zou een

voorstelling geven bij Jurren Dijksterhuis in het "Zwarte Huis" (nu ijzerkooper Bosker). De logeergasten van het hôtel gingen reeds vroeg, ruim zes uur, de voorstelling zou te zeven uur aanvangen.

Wij werden met eenige aanwezigen in kennis gebracht o.a. de geestige grutter K. Witkop en de heeren J. Lutteken, Th. en Joseph Dröge, Chirurgijn G. Rinsema, de oude heer Flerkamp, en eenige mij bekenden van vroeger: R. Folkers, J. Groenier, F. Smith, W.J. Vinckers, Wybr. Verwey, die men nagaf de schoone kunst van uiterlijke welsprekendheid te bezitten, L. Koops Gzn., kantoorklerk, Jacob Ruibing in den ijzerhandel, Siepe in galanterieën, H.A. Boelsen, meubelmaker, E. Groeneveld, ook in den ijzerhandel etc., benevens eenige nieuwe bekenden van den vorigen avond o.a. Mr. H.A. Engelkes en Joh. Meder en nog meer, die ik mij niet meer herinner. Ik bemerkte, dat men het dadelijk in den drank zette, er werd gecommandeerd, een bittertje, een fladdrakje, een afzakkertje, een halfje, steeds werd dat verkleinwoord er aan toegevoegd, schoon het groote bellen van glazen waren, waaruit ze dronken.

Te zeven uur verscheen de heer Lantinga, die tot ons een aanspraak hield, waarin hij schetste hoe hij tot het beroep van buikspreker en goochelaar was gekomen, wijl hij de eigenschap van zichzelf ontdekt had, om bij het verstoppertje spelen in zijne jeugd, op het verzoek dat tot hem gericht was "laat jou stem eens hooren" ! die stem van een geheel ander punt, dan waar hij werkelijk verscholen zat, te doen klinken. De heer Lantinga, een mager middelmatig groot persoon, bruin ietwat krulle haren, schrander gelaat, begon dadelijk met gelaats-veranderingen, had in een oogenblik van een zakdoek een vrouwenmuts gemaakt en stond voor ons als oud besje. Dat oude besje begon te spreken en opende een dispuut met een voor ons onzichtbaar persoon Jaopie van Amsterdam genaamd, over een te sluiten handel in vijgen. Ze scholden elkaar nog al uit. Het besje werd boos en Jaopie dermate dat hij de zaal verliet en men hem op de trap nog hoorde pruttelen. Maar het besje bedacht zich en terwijl men niets meer zag dan Lantinga, hoorde men haar duidelijk spreken en zich ook uit de deur verwijderen.

Nu hoorde men haar stem van den zolder, en Jaopie kwam de trap weer op, de handel zou gesloten worden, hij kwam tot aan de deur, en tot verbazing van het publiek ging de deur open en verscheen de heer M. Glazer.

De heer Lantinga ving die naam handig op en vroeg met de stem van het Besje: "Glazer wil je mij vijgen verkoopen?" Neen zei Glazer, vijgen heb ik niet, wel best lamsvleesch!

Algemeene vrolijkheid en geroep: "Jurren geeft mie nog aine, mie ook."

Ondertusschen zal L. aanvangen te goochelen. Hij krijgt de hoed van Glazer, de grootste die ik ooit zag, en nauwelijks heeft hij de hoed op tafel geplaatst, of men hoort duidelijk dat er een pasgeboren kind in ligt te schreien!

NEMO.

Winschoter Weekblad, 28 januari 1905

IX.

De verschillende Heeren, die in de 8 voorgaande stukken hunne bevindingen omtrent Oud Winschoot van 1860 hebben ten tooneele gevoerd, hebben getracht met een penseelstreek te teekenen de personen, die ze bespraken, de toestanden en gewoonten geschetst, zoals ze waren en getracht een blik te slaan op een landstadje, waarin de kiem van beweging en vooruitgang reeds lag, maar voor een groot deel nog sluimerde. Verreweg het grootste deel dier toen levende personen zijn tot hunne vaders verzameld, en de plaats, waar eens het tooneel huns levens speelde is zeer veel veranderd, in bouw, in wegen, schoolwezen, verlichting en in zoo menig opzicht, dat we kunnen zeggen: De menschen zijn in hunne neigingen gelijk gebleven, maar het andre is te niet gegaan.

De wegen, wij komen met een rijtuig van Oude Pekela. Langs een bijna onbegaanbaren weg in October 1860. De oude weg langs Strobos is onbegaanbaar. Wij nemen de nieuw aangelegde weg, waarover nog gepleit wordt. Die zou van Pekela tegenover den ouden notaris Pickard rechtuit loopen over het land van den heer Kiers, en toen kwam het proces, dat het tot stand komen van de weg stuitte, en oorzaak was, dat de weg geheel anders liep, over andere terreinen met een grooten omweg, die men tegenwoordig nog van Oude Pekela gezien, duidelijk kan bemerken. Maar de wegen van Oude Pekela en Zuiderveen werden aangelegd, waren nog onder handen, en de weg over Zuidveen werd eerst omtrent 1870 verhard. Ik had gedacht na de toen levende bevolking, met een woord herdacht te hebben, dat het gemakkelijk zou zijn de woonhuizen van 1860 te noemen en te beschrijven, om op die wijze een blik te slaan in de reusachtige verandering, welke er in die 45 jaren in de bewoonde en onbewoonde buurten heeft plaats gegrepen.

Maar ik heb gezien, dat er zoo talrijke huizen zijn gebouwd, zoo vele ruimten, voorheen tuinen, met woningen bezet, dat het mij onmogelijk is gebleken, te beschrijven in bouwkundig opzicht het Winschoot van 1860 in vergelijking met het jaar 1905.

Waar zijn de tuinen gebleven van Mr. De Sitter, Tholen, familie Groeneveld, Bosman Tresling, Cleveringa, tuinman Niekamp etc. etc. Op enkele plaatsen is het huizen aantal verminderd. Aan de Markt zoeken wij te vergeefs de loopbalbakkerske Weber, met de lijdende Dientje; de huizen van schoenmaker Kremer en kastelein Stuur zijn omvergestort, en zoo vinden we ook eenige voorbeelden op het Zuiderveen.

Er zijn er enkele huizen verdwenen, waarop geene woonhuizen zijn verschenen.

Wie herinnert zich nog de huizen in 1860 bewoond door Willem Kuiper en Boedeltje, beide bekende asthmalijders. Men kent en vindt hun standplaats zelfs niet meer.

En de brommerige W. Kuiper en de gemoedelijke geestige verteller Boedeltje zijn reeds lang daarheen gegaan, waarvan geen mensch bericht zal geven.

Als Boedeltje niet te veel door zijn asthma werd gekweld, deed hij verhalen aan den gemeenschappelijken haard van Boer Ritsema, (halfweg Pekela), waardoor hij de lachers op zijne hand hield.

Wik jou zeggen, zei B., 'k was in Grönnengen, waor 'n kerel giesseld en brandmarkt zol worden, en dat wok eíbals geern zain, want, dat deden ze niet, in ons loug Midwolde. Maor 't was mis luu, de keerl was zaik worn, zeeën ze, nou mos e eerst opkallefaoterd worn. Maor ze harrn wat ans, 'n kookler wik jou zeggen, en dat was ook mooi. Hai slook 'n saobel gong naor binnen en den der weer oet. 'k Wuir der kel van. Wat gebeurt mensken? Hai slook te stief, en de haile saobel gong naor binnen. 't Volk wuir ruireg, maor gelukkig kwam Prof. Hendriks de langers kaijeren. Hai maakte hom zien boezroen en hemd lös, snee mit 'n meske de maog lós, pakte hom bie de punte beet, trok de saobel der oet, naaide 't digt, wik jou zeggen en de kerel at 't middags snieboonen mit spek.

Maar Boedeltje zee Bronger Bouman, is dat nu warkelijk gebeurd?

"Net zoo zeker Bouman, as ie joen peerd veur f 600 hebben verkoft, zoo as ie Zaoterdag aovend vertelden."

Algemeen gelach!

Op 't Zuidveen kwamen de lui ook wel bij Berend Kuiper, bijgenaamd "De Haan." De oorzaak van dien naam ligt in het donker verscholen, maar een van zijn opvolgers heette Pik, omgekeerd kip en nu spreekt de vpolksmond van "Haantje Pik" en was de beeltenis van dat edele dier in goud gevat, op het gevelbord in bas relief te zien. B. Kuiper was van 1790 en had de geheele opkomst beleefd van de familie Haitsema. Bij een daarvan was hij knecht geweest, n.l. bij Hendrik, en het was niet alles eervol, wat hij van dezen Hendrik vertelde.

Maar de vader Berend, had de duiten bij elkaar gehaald. De Haitsema's stierven alle zonder wettige erven, zoodat Jantje, gehuwd met Mr. J. Freseman Viëtor, ten slotte de eenige erfgename werd. En op dit huidige oogenblik is er geen enkel wettig erfgenaam van die familie Haitsema noch van eenig daar van stammend lid der familie Viëtor in Winschoten te vinden. Berend Kuiper was een gezellig prater, hij sprak graag over de schoone sexe, en kruigde zijne verhalen, door trouwhartig tegen een der gasten te zeggen: Kom Kneles (dat was Hovinga) op "ein bein ken we nijt lopen," en tegen een ander: Kom Edse, de daarde man brengt de spraok an." Toen ik er toevallig zat was er nog al een groot publiek, waarvan er waren, die zich van tweevoeters tot viervoeters hadden ontwikkeld, ja er was een enkele die te dien opzichte de insecten volgde en zes beenen ter zijner beschikking nam. Het was mij genoeg en ik keerde naar Winschoten terug. In de stikdonkere buitenlucht, met een bijna onbegaand pad.

Van de toenmaals levende bevolking van Zuidveen is nagenoeg niets meer over. Op de plaats waar in 1860 de Ruiters huisden is nu geen steen meer over. De plaats is aan den weg gezet bewoond door een jonge generatie. Van Bronger Bouman en zijn vrouw bestaat nog de herinnering, zij zelve hebben voor anderen plaats gemaakt; nu bewoond door H. Burema en familie. De wed. N. Smit is verdwenen.

Haar zoon H. Smit bewoont de plaats en waar vroeger Botje Hovinga zijn ruwe leefwijze voerde is na vele wisselingen de flinke boer Schrage opgetreden. Boer Engel Mellema is door zijn zoon en de oude lui Ritsema door hunne kinderen vervangen. Boer Edens maakte plaats voor v.d. Veen, en de oude lui Hofsteenge zijn op beide plaatsen door een jongere generatie vervangen. De

plaats van H. Mellema ging in die van Wenniger over en de oude lui Takens zijn door een jonger geslacht vervangen. En zoo gaat het met de plaatsen die men in de verte ziet liggen ook; van: Udes Kroeze, Kuipers etc. Zij zijn alle van eigenaars verwisseld. En het bevallige plaatsje dat voorheen aanden ouden Pekelderweg lag van Geuke Fransen, is nu vervangen door eene plaats aan den grooten weg gelegen.

Den volgenden dag moest ik het Oostereind bezoeken. Daar althans was door de wijze zorg van burgemeester Engelkes een kunstweg aangelegd, in overleg met de Gemeente Beerta tot aan de Hannoversche grenzen.

Langs dien weg of op dien weg waren geplant boomen, ten deele Eiken, ten deele Ypen. Maar reeds toen zag ik, dat door het overtollige snoeien de sierlijke vorm der boomen was ontsierd en de kracht en wasdom van die boomen was gefnuit. Die methode van snoeien zijn we helaas nu nog niet kwijt in Winschoten.